

УДК 336.226

DOI: 10.33813/2224-1213.18.2019.11

Захожай Костянтин Валерійович,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
ДВНЗ “Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана”,
вул. Дегтярівська, 49-Г, м. Київ, 03113
ORSID 0000-0003-1001-8012
miluba@ukr.net

Жам Олена Юрївна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національного авіаційного університету,
пр. Космонавта Комарова, 1, корп. 2, м. Київ, 03058
ORSID 0000-0002-9832-2985
0977194499@ukr.net

РОЛЬ ПРЯМИХ ТА НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Предмет дослідження – сукупність економічних відносин, що виникають у процесі наповнення дохідної частини Держбюджету України за допомогою прямих і непрямих податків. **Мета статті** – дослідження ролі прямих та непрямих податків у формуванні доходів Державного бюджету України, оцінка їх динаміки, структури, виявлення проблем і шляхів їх вирішення. Оскільки податкові надходження становлять основну частину бюджетних доходів, займаючи найбільшу питому вагу у їх структурі, вони впливають на соціально-економічний розвиток держави, а також є одним із інструментів державного регулювання економіки. **Методологія проведення роботи** – аналіз динаміки (для визначення змін прямих і непрямих податків у часі); аналіз структури (для визначення частки прямих і непрямих податків у доходах Держбюджету України); монографічний аналіз (при вивченні проблем мобілізації податків та визначенні шляхів підвищення ефективності їх фіскального потенціалу); економічний аналіз (при здійсненні оцінки формування та розподілу податкових надходжень). **Результати роботи** – визначено проблеми формування дохідної частини Державного бюджету України, запропоновано шляхи зростання фіскального потенціалу податкових надходжень та на цій основі досягнення економічної й соціальної стабіль-

ності, належного життєвого рівня населення, вказано умови, що сприятимуть посиленню ролі прямих і непрямих податків у доходах Держбюджету України. **Висновки** – задля успішного розвитку економіки України необхідно посилити систему стягнення податків та продемонструвати суспільству позитивні результати фінансування видатків за рахунок податкових надходжень. Це може позитивно вплинути на збільшення частки прямих податків, що певною мірою зробить Україну більш цікавою для інвесторів, та на реструктуризацію доходів бюджету і, як наслідок, гнучкість в плані менеджменту в фінансуванні видатків, що дасть змогу досягти профіцитності наступних бюджетів, а результатом цього буде зменшення величини державного боргу та бюджетного дефіциту.

***Ключові слова:** прями та непрямі податки, Держбюджет України.*

Захожай Константин Валерьевич,

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов ГВУЗ “Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана”

Жам Елена Юрьевна,

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, учёта и аудита Национального авиационного университета

Роль прямых и косвенных налогов при формировании доходов Государственного бюджета Украины

Предмет исследования – совокупность экономических отношений, возникающих в процессе наполнения доходной части Госбюджета Украины с помощью прямых и косвенных налогов. **Цель статьи** – исследование роли прямых и косвенных налогов при формировании доходов Государственного бюджета Украины, оценка их динамики, структуры, выявление проблем и путей их решения. Поскольку налоговые поступления составляют основную часть бюджетных доходов, занимая наибольший удельный вес в их структуре, они влияют на социально-экономическое развитие государства, а также являются одним из инструментов государственного регулирования экономики. **Методология проведения работы** – анализ динамики (для определения изменений прямых и косвенных налогов во времени); анализ структуры (для определения доли прямых и косвенных налогов в доходах Госбюджета Украины); монографический анализ (при изучении проблем мобилизации налогов и определении путей повышения эффективности их фискального потенциала); экономический анализ (при оценке формирования и распределения налоговых поступлений). **Результаты работы** – определены проблемы формирования доходной части Государственного бюджета Украины, предложены пути роста фискального потенциала налоговых поступлений и на этой основе достижения экономической и социальной стабильности, надлежащего жизненного уровня населения, указаны условия, способствующие усилению роли прямых и косвенных налогов в доходах Госбюджета Украины. **Выводы** – для успешного развития экономики Украины необходимо усилить систему взимания налогов и продемонстрировать обществу положительные результаты финансирования расходов за счет налоговых поступлений. Это может положительно повлиять на увеличение доли прямых налогов, в определенной степени сделает Украину более интересной для инвесторов, и на реструктуризацию доходов бюджета и, как следствие, гибкость в плане менеджмента при финансировании расходов, что позволит достичь профицитности следующих бюджетов, а результатом этого будет уменьшение величины государственного долга и бюджетного дефицита.

***Ключевые слова:** прямые и косвенные налоги, Госбюджет Украины.*

Zakhozhay Kostyantyn,

PhD in Economics, Associate professor, Department of Finance of the Kyiv National Economic University named after Vadym Getman

Zham Olena,

PhD in Economics, Associate professor, Department of Finance, Accounting and Audit of the National Aviation University

Role of direct and indirect taxes when forming incomes of the State Budget of Ukraine

The subject of the research is a set of economic relations arising in the process of filling the revenue part of the State Budget of Ukraine with the help of direct and indirect taxes. **The purpose of writing this article** is to study the role of direct and indirect taxes in the formation of incomes of the State Budget of Ukraine, assessment of their dynamics, structure, identification of problems and ways to solve them. Since tax revenues constitute the bulk of budget revenues, taking the largest share in their structure, they affect the socio-economic development of the state and also one of the instruments of state regulation of the economy. **Methodology.** Analysis of dynamics (determine changes in direct and indirect taxes over time); structure analysis (determine the share of direct and indirect taxes in income of the State budget of Ukraine); monographic analysis (when studying problems of tax mobilization and identifying ways to improve the efficiency of their fiscal potential); economic analysis (in assessing the formation and distribution of tax revenues). **The scientific novelty** problems of formation of the revenue part of the State budget of Ukraine are identified, ways of increasing the fiscal potential of tax revenues are proposed and on this basis achieving economic and social stability and an adequate standard of living for the population, conditions that enhance role of direct and indirect taxes in incomes of the State budget of Ukraine are indicated. **Conclusions.** For the successful development of the Ukrainian economy, it is necessary to strengthen system of tax collection and demonstrate to the society in positive results of financing expenses through tax revenues. This can positively affect increase in the share of direct taxes, a certain extent, will make Ukraine more interesting for investors and restructuring budget revenues and, as a result, management flexibility in financing costs, which will allow surplus in the next budgets, and the result public debt and budget deficit.

Keywords: *direct and indirect taxes, State budget of Ukraine*

Постановка проблеми. Податки є проявом абсолютного права держави на стягнення грошей з населення. Це право реалізується через потребу наповнення бюджету необхідним обсягом коштів для здійснення державою своїх функцій та забезпечення виконання видаткової частини. Значимість ролі податкових надходжень впливає з того, що вони становлять ліву частку доходів бюджету [7].

Податки є інструментом регулювання економічної діяльності, за допомогою якого держава може як стимулювати розвиток певних сфер виробництва, знижуючи податкові ставки або визначаючи податкові пільги, так і регулювати діяльність суб'єктів господарювання, збільшуючи податкове навантаження, змінюючи податкові правила ведення бізнесу. Це, звичайно, важлива функція податків, але основною причиною їх застосування є фіскальний аспект. Наповненість бюджету країни напряму залежить від ефективності фіскаль-

ної політики, її простоти та прозорості. У сучасних умовах під час економічної нестабільності в країні та значного дефіциту бюджету важко переоцінити важливість такої політики, оскільки нині суб'єкти господарювання, як ніколи, відчувають вплив будь-яких економічних реформ чи змін у цьому напрямі.

Для підвищення ефективності фіскальної політики на досягнення позитивних економічних зрушень, активізації підприємницької діяльності та, як наслідок, покращення добробуту громадян необхідно удосконалити податкову систему.

Аналіз основних досліджень і публікацій. В умовах довготривалої кризи проблеми формування достатнього обсягу доходів Державного бюджету України і забезпечення ефективного їх використання набувають особливої гостроти. Багато вчених-економістів дослідили податкові надходження та систему оподаткування в цілому. Проблеми теорії та практики податкових надходжень, а також її структура були розглянуті у наукових працях як зарубіжних вчених, так і вітчизняних. Вагомий внесок у розвиток теорії державних фінансів і, зокрема, бюджету зробили такі відомі зарубіжні вчені, як Д.Б'юкенен, А.Вагнер[4], Дж.Гелбрейт[10], Р.Гнейст, К.Ерроу[15], Дж.М.Кейнс[5], П.Самуельсон, Дж.Стігліц та інші. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики оподаткування здійснили такі українські науковці, як Л.Захаркіна[6], О.Зварич [7], Ю.Іванов, А.Крисоватий, С.Лондар[9], В.Мельник, Т.Паєнтко, П.Пашко[13], О.Фрадинський[14], Ю.Сибірянська[19], В.Федосов[20], О.Сущенко[18], А.Поддєрьогін[11]. У своїх роботах вони досліджували теоретичні питання оподаткування, особливості формування податків бюджету в умовах реформування фіскальної системи України, однак малодослідженими є проблеми наповнення податками дохідної частини Державного бюджету України в умовах законодавчих змін останніх років. Незважаючи на численні наукові праці, присвячені системі оподаткування, варто зазначити, що деякі аспекти у цьому напрямі залишаються недостатньо дослідженими.

Мета дослідження полягає в аналізі прямих та непрямих податків у формуванні доходів Державного бюджету України, оцінці їх динаміки, структури, виявленні проблем і шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Податкові надходження посідають важливе місце у бюджетних доходах, займаючи найбільшу питому вагу у їх структурі, що, у свою чергу, впливає на соціально-економічний розвиток держави, а також є одним із інструментів державного регулювання економіки. Загалом податкові надходження, їх формування, розподіл та використання є важливим елементом системи бюджетно-податкового регулювання, а його значення посилюється в умовах трансформації економічної системи [15]. На цій стадії вплив держави на розвиток економіки набуває неявного характеру і реалізується шляхом проведення бюджетної та податкової політики, послідовність та виваженість яких визначають темпи економічного зростання. Розширювати існуючі повноваження для наповнення дохідної частини бюджету держава може за наявності джерел зростання податкових надходжень Державного бюджету України [6].

Податкові надходження – це встановлені Податковим кодексом та іншими законами України про оподаткування загальнодержавні по-

датки і збори (обов'язкові платежі), а також місцеві податки та збори (обов'язкові платежі) [1]. Вони домінують у системі доходів Державного бюджету України, що обумовлено сутністю податків як фіскальних інструментів держави. Важливою умовою забезпечення зростання прямих та непрямих податкових надходжень до бюджетів є розширення та підвищення ефективності виробництва. Так, саме у сфері виробництва створюється нова вартість — національний дохід — джерело фонду заробітної плати, інших видів доходів фізичних осіб, прибутку підприємств, з яких сплачуються податки у бюджет [14].

Процес формування податкових надходжень має важливе значення для перерозподілу ВВП і тому організований та детально регламентується бюджетним, податковим, цивільно-процесуальним, кримінальним та іншими законодавствами. Нормами чинного Податкового кодексу України встановлено, що податком є обов'язковий, безповоротний платіж до відповідного бюджету, що вираховується з платників податку [3].

Варто зазначити, що фіскальний метод мобілізації бюджетних ресурсів займає провідне місце серед різних інструментів державного регулювання економіки, він є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки (економічного зростання або спаду) [2]. Для дослідження податкових надходжень до Держбюджету необхідним є аналіз динаміки (табл.1) та структури (табл. 2) прямих та непрямих податків.

Аналізуючи таблицю 1, треба зазначити, що значення всіх видів податків мають тенденцію до зростання. Звичайно, в основному це відбувається під впливом депресивного фактору — інфляції. Також значний вплив мають економічні (рівень економічного розвитку країни, середня заробітна плата, кон'юнктура грошового ринку, динаміка валютного курсу), політико-правові (рівень автономії місцевих бюджетів, фінансові санкції, податкові пільги), демографічні (чисельність населення, міграція) та соціально-культурні (податкова культура, рівень якості життя населення) фактори.

Отже, найбільший обсяг доходів отримано від податку на додану вартість, який є непрямим. Така ситуація складається через те, що він створюється на всіх стадіях виробництва та обігу, включається у вигляді надбавки на ціну товару і повністю сплачується кінцевим споживачем, але його облік та перерахування до Державного бюджету України здійснює податковий агент. Іншими факторами значного доходу від ПДВ є висока податкова ставка, тіншові схеми, надмірна централізація бюджетних ресурсів, своєчасне виявлення ризиків недонадходження цього податку до бюджету, а механізм його відрахування практично не дає можливості ухилитися від його сплати, що сприяє податковій дисципліні платників ПДВ. Друге місце посідає акцизний податок, хоча його обсяги надходжень значно менші. Власне, зі структури податкових надходжень видно (табл. 2), що частка кожного із податків постійно змінюється, незначні зміни має значення питомої ваги податку на додану вартість, частка якого у доходах бюджету протягом аналізованого періоду не зазнавала суттєвих змін.

Таблиця 1

Динаміка податкових надходжень до Державного бюджету України*,
млрд грн

Види податків	Назви податків	Роки										
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018			
	ПДВ	130,09	138,83	128,27	139,02	178,45	235,50	313,98	374,51			
	Абсолютний приріст	-	8,74	-10,56	10,75	39,43	57,05	78,48	60,53			
	Темпи приросту, %	-	6,72	-7,61	8,38	28,36	31,97	33,32	19,28			
Непрямі	Акцизний податок	33,01	37,19	35,31	44,95	63,06	90,12	108,20	118,85			
	Абсолютний приріст	-	4,18	-1,88	9,64	18,11	27,06	18,08	10,65			
	Темпи приросту, %	-	12,66	-5,06	27,30	40,29	42,91	20,06	9,84			
	Мито (ввізне і вивіз- зне)	10,46	12,99	13,27	12,61	40,30	20,37	24,54	27,08			
	Абсолютний приріст	-	2,53	0,28	-0,66	27,69	-19,93	4,17	2,54			
	Темпи приросту, %	-	24,19	2,16	-4,97	219,59	-49,45	20,47	10,35			
	ПДФО	6,16	7,03	7,57	12,65	45,06	59,81	75,03	91,74			
	Абсолютний приріст	-	0,87	0,54	5,08	32,41	14,75	15,22	16,71			
	Темпи приросту, %	-	14,12	7,68	67,11	256,21	32,73	25,45	22,27			
Прямі	ППП	54,74	55,35	54,32	39,94	34,78	54,34	66,91	96,88			
	Абсолютний приріст	-	0,61	-1,03	-14,38	-5,16	19,56	12,57	29,97			
	Темпи приросту, %	-	1,11	-1,86	-26,47	-12,92	56,24	23,13	44,79			
	Інші податки	27,15	23,33	24,04	31,01	47,77	43,74	38,49	44,76			
	Абсолютний приріст	-	-3,82	0,71	6,97	16,76	-4,03	-5,25	6,27			
	Темпи приросту, %	-	-14,07	3,04	28,99	54,05	-8,44	-12,00	16,29			
Разом податків		261,61	274,72	262,78	280,18	409,42	503,88	627,15	753,82			
Абсолютний приріст		-	13,11	-11,94	17,4	129,24	94,46	123,27	126,67			
Темпи приросту, %		-	5,01	-4,35	6,62	46,13	23,07	24,46	20,20			

* Розрахунки проведені авторами на основі даних Міністерства фінансів України

Таблиця 2

Структура податкових надходжень до Державного бюджету України*, %

Види податків	Назви податків	Роки										
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018			
Непрямі	ПДВ	49,73	50,54	48,81	49,62	43,59	46,74	49,68	50,06			
	Акцизний податок	12,62	13,54	13,44	16,04	15,40	17,89	15,77	17,25			
	Мито (ввізне і вивізне)	4,00	4,73	5,05	4,50	9,84	4,04	3,59	3,91			
Прямі	ПДФО	2,35	2,56	2,88	4,51	11,01	11,87	12,17	11,96			
	ППП	20,92	20,15	20,67	14,26	8,49	10,78	12,85	10,67			
	Інші податки	10,38	8,49	9,15	11,07	11,67	8,68	5,94	6,14			
Разом податків	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00			

* Розрахунки проведені авторами на основі даних Міністерства фінансів України

Також значну частку формування доходів Держбюджету України складає податок на прибуток підприємств. На це впливають доволі високі ставки, посилення адміністрування та контролю за своєчасністю і повнотою сплати, підвищення платоспроможності підприємств, зменшення податкового боргу за цим податком, стимулювання дисципліни платників за допомогою податкових пільг, введення диференційованих ставок за пріоритетними галузями тощо [4].

Низька питома вага доходів бюджету від мита свідчить про незначне фіскальне значення цього платежу. Це пояснюється не досить раціональною структурою експорту та імпорту та відсутністю прямого втручання держави в регулювання цих процесів [19].

Треба зазначити, що структура податкових надходжень з прямих податків є неоднорідною і постійно зазнавала змін. Дані структурні коливання є наслідком проблем, які загалом зводяться до:

- недосконалої системи збору податків;
- ухилення населення від сплати податкових надходжень;
- тінізація економіки України;
- кризовий стан економіки протягом останніх років [18].

На відміну від прямих непрямі податки складають найбільшу частину доходів бюджету. Це обумовлено тим, що ухилення від непрямого податку практично неможливе, тому що сума податку утримується в ціні товару, що купується на ринку [13].

Саме вищезазначені фактори зумовлюють необхідність наочного відображення співвідношення прямих та непрямих податків (табл. 3), яке нині спостерігається.

Таблиця 3

**Структура податкових надходжень до Державного бюджету України
в розрізі прямих і непрямих податків***

Види податкових надходжень	Роки							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Непрямі податкові надходження, млрд грн	173,56	189,01	176,85	196,58	281,81	345,99	446,72	520,44
Прямі податкові надходження, млрд грн	88,05	85,71	85,93	83,6	127,61	157,89	180,43	233,38
Непрямі податкові надходження, %	66,34	68,80	67,30	70,16	68,83	68,67	71,23	69,04
Прямі податкові надходження, %	33,66	31,20	32,70	29,84	31,17	31,33	28,77	30,96

* Розрахунки проведені авторами на основі даних Міністерства фінансів України

Аналізуючи таблицю 3, можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду доходи, отримані від непрямих податків, більше, ніж удвічі, перевищують відповідні доходи Держбюджету України від прямих податків. Це пояснюється тим, що непрямі податки ефективніші в фіскальному аспекті, оскільки оподатковують споживання, яке є більш стабільною і негнучкою величиною, ніж прибутки. Від них важко ухилитись і досить легко контролювати їх сплату. Непрямі податки не впливають на процеси нагромадження, але вони регресивні в соціальному аспекті і значно впливають на загальні процеси ціноутворення. Крім того, за допомогою специфічних акцизів можна впливати на структуру споживання.

Загалом до факторів, що впливають на обсяг прямих та непрямих податків Державного бюджету України, відносять макроекономічні показники, які змінюються під впливом часу: розмір ВВП, сальдо платіжного балансу, сукупний попит та сукупна пропозиція, рівень тінізації економіки (як зазначалося вище) [16]. Крім цього, на обсяг податкових надходжень Держбюджету впливають зміни у податковому законодавстві та мікроекономічні чинники й показники: вибір підприємствами виду оподаткування, наявність податкових пільг, рівень прибутковості суб'єктів господарювання, розмір їх валового доходу, витрати на оплату праці в структурі собівартості продукції підприємства, середньооблікова чисельність працюючих, ефективність податкового менеджменту підприємств тощо [9].

Фіскальне значення прямих та непрямих податків залежить від напрямів податкової політики, яку проводить держава на конкретному етапі її розвитку, адже податки є фактором впливу на економічну діяльність підприємств, держави, вони впливають на всі галузі економіки та національну економіку загалом. Так, податки можуть бути застосовані для вирівнювання доходів громадян та забезпечення певного рівня соціальної рівності, сприяти створенню нових робочих місць через надання преференцій розвитку малого бізнесу та підприємництва, бути інструментом стримування інфляції й регулятором експортно-імпортних операцій [20]. Фіскальна ефективність податків проявляється не лише у сфері державного регулювання соціально-економічних процесів, а й у сфері суб'єктивно-ринкових відносин, тобто як діяльність людей, що свідомо спрямовують свій фінансовий потенціал на досягнення економічних цілей в умовах діючої системи оподаткування [8].

Висновки. Отже, у Державному бюджеті України більшу частину податкових надходжень становлять непрямі податки. Це пов'язане з більш посиленням адмініструванням та контролем за ухиленням від сплати податків, оскільки їх сума закладається в певний товар, при купівлі якого податки сплачуються автоматично.

Натомість ситуація з прямими податками є складнішою, оскільки населення може ухилитися від сплати, обходячи норми вітчизняного законодавства.

Шляхами зростання фіскального потенціалу податкових надходжень є збільшення обсягів виробництва, підвищення рівня прибутковості підприємств, дотримання платниками податкової дисципліни, під якою розуміємо своєчасне внесення фізичними і юридични-

ми особами встановлених законом обов'язкових платежів і зборів до Державного бюджету країни.

Отже, посилення ролі прямих і непрямих податків у формуванні доходів Державного бюджету України можливе за таких умов: формування податкової культури населення, роз'яснення нормативної бази стосовно податкового законодавства під час проведення тренінгів і майстер-класів для платників податків, підвищення ролі органів місцевого самоврядування та Державної фіскальної служби України в легалізації доходів підприємців, посилення впливу органів місцевого самоврядування на наповнення місцевих бюджетів шляхом розширення їхніх прав стосовно місцевого оподаткування та формування інституту місцевих податків і зборів, який відображатиме спрямування політики місцевих органів щодо зайнятості, соціального захисту населення, охорони навколишнього природного середовища [21].

Загалом варто підкреслити, що дослідження проблем формування дохідної частини Державного бюджету України цікаве насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна й соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. За рахунок податків Державний бюджет України формує більшу частину доходів держави, що дозволяє фінансувати програми соціального захисту населення, соціально-культурні заходи, науку і освіту та вкладати державні капітальні інвестиції у розвиток галузей народного господарства і структурну перебудову економіки.

Задля успішного розвитку економіки України необхідно посилити систему збору податків та продемонструвати суспільству позитивні результати фінансування видатків за рахунок податкових надходжень. Це може позитивно вплинути на збільшення частки прямих податків, що зробить Україну більш цікавою для інвесторів, та на реструктуризацію доходів бюджету і, як наслідок, гнучкість в плані менеджменту в фінансуванні видатків, що допоможе досягти профіцитності наступних бюджетів, а результатом цього буде зменшення величини державного боргу та бюджетного дефіциту.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Зміни до Закону України від 06.12.2018 // – № 2646–VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua>.
3. Податковий кодекс України: Зміни до Закону України від 23.11.2018 // – № 2628–VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Біль Д. Закон Вагнера: до останньої версії статті Адольфа Вагнера, опублікованої 1911 р., та її переклад // журнал Європейської економіки. – 2011. – Том 3 (1). – С. 5-15.
5. Блауг М. Стиглиц, Джозеф Э. // 100 великих економістів после Кейнса – Great Economists since Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past. СПб., Економікус, 2009. – 384 с.

6. **Захаркіна Л. С.** Роль і місце податкових надходжень у структурі Зведеного бюджету України / Л. С. Захаркіна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – № 19. – С. 125-129.

7. **Зварич О.В.** Податкові надходження: методологія прогнозування: монографія / О.В. Зварич. – К. : КНТЕУ, 2013. – 444 с.

8. **Конституциональная экономическая теория** / Джеймс М. Бьюкенен // «Невидимая рука» рынка / под ред. Дж. Итуэлла, М. Милгейта, П. Ньюмена; [пер. с англ. Ю. Автономов и др.]; науч. ред. Н. А. Макашева. — Москва, 2009. – С. 105-118.

9. **Лондар С.Л.** Фінанси: навчальний посібник / С.Л. Лондар, О.В. Тимошенко. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 384 с.

10. **Н. Ротар Г'елбрейт Джон Кеннет** // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К., Парламентське видавництво, 2011. – 173 с.

11. **Податкова система України та шляхи її розвитку** // А. Поддєрьогін. – Фінанси України. – № 11, – 2001.

12. **Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика:** монографія / [под ред. И. А. Майбутова, Ю. Б. Иванова] – К., Кондор, 2011. – 352 с.

13. **Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири:** монографія / авторський колектив; за заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарангул. – К., ТОВ «Новий друк», 2015. – 570 с.

14. **Фрадинський О. А.** Поняття податкового навантаження та підходи до його визначення / О. А. Фрадинський // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – С. 79-82.

15. **Эрроу К.** Возможности и пределы рынка как механизма распределения ресурсов // Нью-Йорк, США., THESIS. – 1993. Вып. 2. С. 53 – 68.

16. **Яновский А.** // Энциклопедический словарь Брокгауза и Эфрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). – СПб., – 1890.

17. **Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади** / О.Кириленко, Б.Малиняк, В.Письменний, В.Русін/ Асоціація міст України. – К., 2015. – 396 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zdolbunivcity.net/wpcontent/uploads/2016/01/2f nlweb.0.pdf>.

18. **Прямі і непрямі податки. Їх вплив на розвиток економіки.** О.М. Сущенко, К.Р. Галкіна. – К., 2015. – 245 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://core.ac.uk/download/pdf/132610751.pdf>.

19. **Сибірянська Ю.В.** Нова модель податкової системи України: перерозподіл податкового навантаження / Ю.В. Сибірянська, М.Б. Кондратенко // Бізнес-Інформ. – 2014. – № 7. – С. 276-283 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=binf_2014_7_50.

20. **Фінанси** // **Юрій С.І., Федосов В.М.** – К., 2012 – С. 687 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/664-fnansi-yury-s-fedosov-vm.html>.

References

1. **Verkhovna Rada of Ukraine** (change 06.12.2018). The Law of Ukraine “Budget code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].

2. **Ministry of Finance of Ukraine**, available at: <https://www.minfin.gov.ua> [in Ukrainian].
3. **Verkhovna Rada of Ukraine** (change 23.11.2018). The Law of Ukraine "Tax code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
4. **Bil D.** (2011). *Wagner's Law*. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
5. **Blaug M., Stiglitz D., Dzozeff, E.** (2009). *100 great economists after Keynes*, St. Petersburg, Russia [in Russian].
6. **Zakharkina L.S.** (2016). *Role and place of tax revenues in the structure of the Consolidated budget of Ukraine*, Odesa, Ukraine [in Ukrainian].
7. **Zvaruch O.V.** (2013). *Tax Receipts: Forecasting Methodology: Monography*, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
8. **Games M.** Bukenen (2009). *Constitutional Economic Theory*, Moscow, Russia [in Russian].
9. **Londar S.L., Tymochenko O.V.** (2009). *Finance: study guide*, Vinnutsa, Ukraine [in Ukrainian].
10. **Rotar Galbrait D.K.** (2011). *Political encyclopedia*, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
11. **Podderyogin A.** (2001). *Tax system of Ukraine and ways of its development*, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
12. **Mayburova I.A., Ivanova Y.B.** (2011). *Reforming tax systems. Theory, methodology and practice: monography*, Kyiv, Ukraine [in Russian].
13. **Pashko P.V., Tarangul L.L.** (2015). *Reforming the tax system of Ukraine: modern challenges and guidelines: monography*, Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
14. **Fradynskiy O.A.,** (2010). *The concept of tax burden and approaches to its definition*, Khmelnytskyi, Ukraine [in Ukrainian].
15. **Arrow K.,** (1993). *Opportunities and limits of the market as a resource allocation mechanism*, New York, USA [in Russian].
16. **Yanovskyi A.,** (1890). *Encyclopedic dictionary Brockhaus and Efron*, St. Petersburg, Russia [in Russian].
17. **Kirilenko O., Malynyak B., Pismennyi V., Rusin V.** (2015). *Planning and management of financial resources of the territorial community*, available at: http://www.zdolbunivcity.net/wpcontent/uploads/2016/01/2f_nlweb-0.pdf [in Ukrainian].
18. **Suschenko O.M., Galkina K.R.** (2015). *Direct and indirect taxes. Their influence on economic development*, available at: <http://core.ac.uk/download/pdf/132610751.pdf> [in Ukrainian].
19. **Sybyryanska Y.V., Kondratenko M.B.,** (2014). *The new model of the tax system of Ukraine: the redistribution of the tax burden*, available at: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=binf_2014_7_50 [in Ukrainian].
20. **Yuriy S.I., Fedosov V.M.** (2012). *Finance*, available at: <http://westudents.com.ua/knigi/664-fnansi-yury-s-fedosov-vm.html> [in Ukrainian].